

Vergaderjaar 2008–2009

31 924 X

**Jaarverslag en slotwet Ministerie van Defensie
2008**

Nr. 4

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 en 2

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2008 wijzigingen aan te brengen in:

- a. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X);
- b. de begrotingsstaat inzake de baten-lastendiensten van dit ministerie.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De minister van Defensie,
E. van Middelkoop

B. BEGROTINGSTOELICHTING

B1. LEESWIJZER

Budgettair kader

Uit de hiervoor vermelde samenvattende departementale begrotingsstaat blijkt dat ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 de begroting van de uitgaven voor 2008 met € 17,532 miljoen wordt verminderd en dat het begrotingsbedrag van de ontvangsten voor 2008 met een bedrag van € 28,109 miljoen wordt verlaagd. Met deze mutaties uit de slotwet 2008 leidt dit tot een uitgavenbudget van € 8 488,326 miljoen en een ontvangstenbudget van € 578,816 miljoen. Het bedrag voor de in 2008 aan te gane verplichtingen wordt verlaagd met € 67,208 miljoen tot een bedrag van € 8 470 983 miljoen.

Samenvatting belangrijkste begrotingswijzigingen

Eén van de voornaamste oorzaken die het totaal van het defensiebudget beïnvloeden, is de in de uitgaven doorwerkende, per saldo, lagere realisatie van de ontvangsten van € 28,1 miljoen, waaronder HGIS-ontvangsten + € 6,6 miljoen en opbrengsten uit verkopen via de Dienst der Domeinen van – € 45,0 miljoen. Het defensiebudget voor 2008 wordt aangepast met de uiteindelijk vastgestelde eindejaarsmarge (exclusief HGIS) van € 33,0 miljoen. De eindejaarsmarge is bepaald op basis van beschikbare budgetten Najaarsnota en de uiteindelijke realisatie 2008.

Het feitelijke realisatiebeeld

Het algemene beeld laat zien dat het verloop van de realisatie op de investeringen en exploitatie op een zodanig niveau is geëindigd dat de eindejaarsmarge van € 33,0 miljoen binnen de mogelijkheden van de geldende regelgeving is gebleven.

Toelichtingen

De mutaties in de slotwet hebben over het algemeen een niet-beleidsmatig karakter. Ze ontstaan, naast bovenstaande begrotingswijzigingen, voornamelijk door het verloop van de realisatie.

Mutaties

Bij de defensieonderdelen worden de mutaties naar oorzaak toegelicht waarbij het totaal van de mutaties sluiten op de slotwet zoals die is opgenomen in de tabel voor de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten.

Baten-lastendiensten

In de eerste en tweede suppletore begroting 2008 zijn bij de baten-lastendiensten geen mutaties opgenomen. Het verschil tussen de stand ten tijde van de tweede suppletore begroting en de uiteindelijke realisatie is derhalve gelijk te stellen aan het verschil tussen het niveau van de begroting en de eindrealisatie. Hiervoor geeft het jaarverslag een toelichting.

B2. ALGEMENE TOELICHTING

In aansluiting op de tweede suppletore begroting 2008 (samenhangende met de Najaarsnota), vastgesteld bij de Wet van 5 februari 2009, Stb. 317, strekt het onderhavige wetsvoorstel ertoe, op grond van artikel 10, derde lid, onder c, van de Comptabiliteitswet, per begrotingsartikel een positief dan wel negatief verschil tussen het beschikbare begrotingsbedrag en de realisatie op te heffen.

Overeenkomstig de voorschriften zijn de mutaties niet-beleidsmatig en hebben betrekking op boekhoudkundige dan wel uitvoeringstechnische aspecten.

Voor zover de aanpassingen van enige omvang zijn, is daarvan reeds eerder melding gemaakt in de Voorlopige Rekening 2008 (Kamerstukken II, 2008–2009, 00 000, nr. 1).

In aansluiting op de tweede suppletore begroting 2008 ontstaat samenvattend het volgende beeld:

A. Uitgaven

1. Reeds vermeld in de Voorlopige Rekening 2008	– €	19,508 miljoen
2. Nadere wijzigingen ten opzichte van de Voorlopige Rekening 2008	+ €	1,975 miljoen
Totaal van de verlaging	– €	17,533 miljoen

B. Ontvangsten

1. Reeds vermeld in de Voorlopige Rekening 2008	– €	56,873 miljoen
2. Nadere wijzigingen ten opzichte van de Voorlopige Rekening 2008	+ €	28,764 miljoen
Totaal van de verlaging	– €	28,109 miljoen

Ad A. Uitgaven

Uit onderstaand overzicht blijken, vanaf de autorisatiebegroting, de gevolgen van de mutaties voor de onderscheiden deelbudgetten en welk bedrag uiteindelijk voor elk defensieonderdeel beschikbaar was (x € 1 miljoen):

Omschrijving	UCBO	CZSK	CLAS	CLSK	CKMar	DMO	CDC	Geh.	Nom.	Alg.	Totaal
Ontwerpbegroting 2008 (incl. Nota van Wijziging)	220,5	579,8	1 361,2	698,8	365,6	2 231,5	961,9	1,8	31,9	1 691,8	8 144,7
Wijzigingen in samenhang met de Voorjaarsnota 2008	114,9	23,6	– 29,2	13,4	13,5	53,0	7,3	0,3	248,5	– 52,8	392,5
Wijzigingen opgenomen in de Miljoenennota 2009		37,7	55,9	33,0	16,3	– 4,7	18,1		– 242,6	68,2	– 18,0
Wijzigingen opgenomen in de Najaarsnota 2008	4,4	– 24,0	– 66,1	– 15,9	1,0	103,3	82,3		– 61,0	– 37,4	– 13,3
Wijzigingen opgenomen in de Voorlopige rekening 2008											
Doorwerking ontvangstenbijstelling		– 4,5		– 0,1	– 0,2	– 18,3	3,6			1,4	– 18,1
Doorwerking ontvangstenbijstelling Domeinverkoop						– 45,0					– 45,0
Doorwerking ontvangstenbijstelling HGIS	6,4										6,4
Budgetoverhevelingen tussen departementen								– 0,1			– 0,1
Voorlopige eindejaarsmarge		– 20,2	3,9	– 5,9	– 16,4	95,0	43,9		23,3	– 60,3	63,5
Voorlopige eindejaarsmarge HGIS	– 22,2						– 4,0				– 26,2

Omschrijving	UCBO	CZSK	CLAS	CLSK	CKMar	DMO	CDC	Geh.	Nom.	Alg.	Totaal
Nadere wijzigingen											
Doorwerking ontvangstenbijstelling		1,3	0,9	2,3		14,2	9,4			0,2	28,4
Doorwerking ontvangstenbijstelling Domeinverkoppen											0,0
Doorwerking ontvangstenbijstelling HGIS	0,3										0,3
Definitieve eindejaarsmarge		1,9	4,2	3,8	0,6	- 10,5	- 33,8			3,4	- 30,4
Definitieve eindejaarsmarge HGIS	3,8										3,8
Afronding			0,1		- 0,1		- 0,1			0,1	0,0
Stand Slotwet 2008	328,0	595,7	1 330,9	729,5	380,4	2 418,5	1 088,6	2,1	0,0	1 614,7	8 488,3

Opmerking: afrondingsverschillen zijn mogelijk

De belangrijkste posten die de deelbudgetten en/of het defensiebudget ten opzichte van het financiële niveau van de tweede suppletore begroting 2008, samenhangend met de Najaarsnota 2008, beïnvloeden, zijn:

Wijzigingen vermeld in de Voorlopige rekening 2008

- Bijstelling (verrekenbare) ontvangsten (incl. ontvangsten Domeinverkoppen)*

Conform de regels van de budgetdiscipline wordt het uitgavenbudget bij hogere en/of lagere ontvangsten evenredig bijgesteld. Voor 2008 geldt na de tweede suppletore begroting een bijstelling van totaal - € 56,7 miljoen. De verkopen via de dienst der Domeinen zijn voor een bedrag van € 45,0 miljoen lager dan de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting. Conform de regels van de budgetdiscipline wordt het uitgavenbudget met een gelijk bedrag verlaagd. Voor een toelichting wordt verwezen naar hetgeen vermeld wordt bij de ontvangstenbegroting in dit algemene deel. De overige bijstellingen hebben betrekking op de volgende defensieonderdelen: Commando zeestrijdkrachten (- € 4,561 miljoen), Commando landstrijdkrachten (- € 0,043 miljoen), Commando luchstrijdkrachten (- € 0,114 miljoen), Commando Koninklijke marechaussee (- € 0,187 miljoen), Defensie Materieelorganisatie (- € 18,275 miljoen), Commando Dienstencentra (+ € 3,599 miljoen) en Algemeen (+ € 1,356 miljoen).
- Bijstelling ontvangsten Homogene groep Internationale Samenwerking (HGIS)*

In overeenstemming met de huidige regelgeving wordt het uitgavenbudget verhoogd met een bedrag dat gelijk is aan de hogere ontvangsten van € 6,352 miljoen.
- Voorlopige eindejaarsmarge (HGIS)*

Ten opzichte van de tweede suppletore begroting HGIS van € 360,481 miljoen bedraagt de onderschrijding binnen HGIS voor het uitvoeren van crisisbeheersingsoperaties € 15,815 miljoen en de onderschrijding voor attachés € 3,987 miljoen. Hierdoor komt de totale onderschrijding op € 19,802 miljoen. Als gevolg van de doorwerking in de uitgaven van de hogere ontvangsten HGIS (€ 6,352 miljoen) resteert een totale eindejaarsmarge ten opzichte van het beschikbare budget van - € 26,154 miljoen.
- Voorlopige eindejaarsmarge 2008*

Ten opzichte van het budget uit de tweede suppletore begroting Defensie 2008 (exclusief HGIS € 8 145,377 miljoen) bedraagt de overschrijding € 63,523 miljoen. Hierbij is rekening gehouden met de doorwerking in de uitgavenbudgetten van de lagere ontvangsten. Via de methodiek van de eindejaarsmarge zal dit bedrag bij Voorjaarsnota 2009 ten laste van het budget van de begroting 2009 worden gebracht.

Nadere wijzigingen

In de nadere wijzigingen zijn de hogere ontvangsten van € 28,476 miljoen verwerkt. Na diverse correcties en rekeninghoudend met voornoemde ontvangsten wordt de eindejaarsmarge voor totaal Defensie verlaagd met € 26,683 miljoen. Voor HGIS geldt een hogere ontvangst van € 0,288 miljoen en wordt de eindejaarsmarge per saldo verhoogd met € 3,756 miljoen. Derhalve bedraagt de overschrijding voor Defensie € 32,978 miljoen en de onderschrijding voor HGIS € 22,398 miljoen.

Voor een meer uitgebreide toelichting bij de opmerkelijke uitgavenmutaties wordt verwezen naar de artikelsgewijze toelichting.

Ad B. Ontvangsten

Uit onderstaand overzicht blijken, vanaf de autorisatiebegroting, de gevolgen van de mutaties voor de onderscheiden deelbudgetten en welk (eventueel afgerond) bedrag uiteindelijk voor elk defensieonderdeel beschikbaar was (x € 1 miljoen):

Omschrijving	UCBO	CZSK	CLAS	CLSK	CKMar	DMO	CDC	Geh.	Nom.	Alg.	Totaal
Ontwerpbegroting 2008 (incl. Nota van Wijziging)	1,4	22,3	18,2	8,7	7,3	73,7	42,7	0,0	0,0	452,7	626,9
Wijzigingen in samenhang met de Voorjaarsnota 2008					- 2,3					22,0	19,7
Wijzigingen opgenomen in de Miljoenennota 2009							3,0			- 22,0	- 19,0
Wijzigingen opgenomen in de Najaarsnota 2008	4,4	- 5,1				- 20,0					- 20,7
Wijzigingen opgenomen in de Voorlopige rekening 2008											
Voorlopige eindejaarsmarge		- 4,5		- 0,1	- 0,2	- 18,3	3,6			1,4	- 18,1
Voorlopige eindejaarsmarge Domeinenverkoop										- 45,0	- 45,0
Voorlopige eindejaarsmarge HGIS	6,4										6,4
Nadere wijzigingen:											
Definitieve eindejaarsmarge		1,3	0,9	2,3	0,0	14,2	9,4			0,2	28,4
Definitieve eindejaarsmarge Domeinenverkoop											0,0
Definitieve eindejaarsmarge HGIS	0,3										0,3
Stand slotwet 2008	12,4	14,0	19,1	10,9	4,8	49,6	58,7	0,0	0,0	409,2	578,8

Opmerking: afrondingsverschillen zijn mogelijk

Wijzigingen ontvangsten vermeld in de Voorlopige rekening 2008

De per saldo lagere ontvangsten (inclusief HGIS) die, volgens de regels van de budgetdiscipline, eveneens het uitgavenbudget met - € 56,7 miljoen beïnvloeden, vinden vooral hun oorzaak bij het niet-beleidsartikel Algemeen. Voornamelijk de lagere opbrengsten (€ 45,0 miljoen) uit verkopen via de Dienst der Domeinen zijn hier de oorzaak van. Dit is een gevolg van de vertraging in de afhandeling van de verkoop van M-fregatten aan Portugal. Deze ontvangsten worden nu in 2009 verwacht. Daarnaast zijn er lagere BTW-ontvangsten, minder ontvangsten uit afgedane FMS-contracten en minder brandstofleveringen aan derden.

Nadere wijzigingen

De nadere wijzigingen bij alle defensieonderdelen ten opzichte van de Voorlopige rekening 2008 bedragen € 28,7 miljoen (incl. HGIS). Voor alle wijzigingen wordt voor een (meer uitgebreide) toelichting op de opmerkelijke mutaties van de verrekenbare ontvangsten, verwezen naar het gestelde in de artikelsgewijze toelichting.

B3. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Voor het verklaren van verschillen tussen de gerealiseerde bedragen en de standen in de tweede suppletore begroting 2008 is een norm gehanteerd. Op het niveau van (beleids) artikel worden in principe alleen de verschillen toegelicht die groter zijn dan, dan wel gelijk zijn aan, 5% (van het begrotingsartikelbedrag) of € 5 miljoen.

Beleidsartikel 20. Uitvoeren Crisisbeheersingsoperaties

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt € 20,1 miljoen en houdt voornamelijk verband met verplichtingen die zijn aangegaan voor de uitvoering van de taken in Uruzgan.

Uitgaven

Diverse operaties

De realisatie is uitgekomen op een bedrag van € 328,1 miljoen. De verschillen die zijn opgetreden in de uitgaven bij de diverse operaties ten opzichte van de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008, houden voornamelijk verband met het niet doorgaan van de al met de eerste suppletore begroting getroffen voorziening vanwege een mogelijk kabinetsbesluit tot deelname aan de missie UNAMID in Soedan, welke echter niet in 2008 is gerealiseerd. Hiertegenover staan hogere uitgaven voor contributies en premies als gevolg van een hogere bijdrage aan het NATO-budget voor Crisis Response Operations en aan de EU-geleide operaties (Athena). Daarnaast is in 2008 het eerste kwartaal 2009 van het NATO-CRO budget voldaan.

Ontvangsten

De meerontvangsten ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 (€ 6,6 miljoen) zijn met name het gevolg van ontvangsten van partnerlanden bij de ISAF-missie in Uruzgan. Het betreft de verrekening van door Nederland gedane uitgaven.

Beleidsartikel 21. Commando zeestrijdkrachten

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt € 24,6 miljoen en is het gevolg van het opnemen van verplichtingen voor werkplekdiensten en wijzigingen in operationele programma's en in de planning van de luchtverkenningcapaciteit (LVC).

Uitgaven

Personele- en materiële uitgaven

De minderuitgaven ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 (€ 21,4 miljoen) hebben voor € 7,4 miljoen betrekking op het budget dat bestemd is voor luchtverkenningcapaciteit (LVC). Als gevolg van wijzigingen in de planning van de uitvoering hiervan, is dit budget nu anders in de tijd gefaseerd. Daarnaast is de raming voor bindingspremie lager uitgevallen en is er een vrijval ontstaan bij de vaar- en oefentoeelagen als

gevolg van de vacatures. Dit geldt ook voor de gerelateerde toelagen bij de operationele programma's. Door een gewijzigde planning is het project Uitbreiding Walradar vertraagd.

Ontvangsten

De lagere ontvangsten van € 3,2 miljoen ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 zijn voornamelijk het gevolg van het feit dat openstaande vorderingen van omzetbelasting niet in 2008 zijn gerealiseerd.

Beleidsartikel 22. Commando landstrijdkrachten

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt € 62,1 miljoen. Dit verschil is deels het gevolg van de doorwerking van de bij de uitgaven genoemde mutaties, het opnemen van verplichtingen voor werkplekdiensten, wijzigingen in oefenprogramma's en voor de uitvoering van onderhoud aan infrastructuur.

Uitgaven

Personele- en materiële uitgaven

De relatief geringe meeruitgaven ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 van € 9,1 miljoen, zijn met name het gevolg van de hogere realisatie bij de toelagen voor zowel burger- als militair personeel en de overige persoonsgebonden uitgaven.

Beleidsartikel 23. Commando luchstrijdkrachten

Verplichtingen

De verlaging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt per saldo € 8,6 miljoen. Dit verschil is met name het gevolg van lagere verplichtingen voor FMS-cases en diverse kleine wijzigingen.

Beleidsartikel 24. Commando Koninklijke marechaussee

Verplichtingen

De verlaging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt € 43,8 miljoen. Dit verschil is grotendeels het gevolg van de doorwerking van de bij de uitgaven genoemde mutaties en de hieraan verbonden contracten.

Uitgaven

Personele- en materiële uitgaven

De minderuitgaven ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedragen € 16,0 miljoen. Dit is voor een aanzienlijk deel veroorzaakt doordat verwachte betalingen voor huren op Schiphol, voor de basisvoorziening vreemdelingenketen en voor de Politieacademie, niet in 2008 zijn gerealiseerd. Daarnaast is de onderschrijving een gevolg van lagere doorbelasting voor werkplekdiensten, de uitblijvende doorbelasting door andere defensieonderdelen van NS-abonnementen en de achterblijvende

doorbelasting door de Politieacademie. Tevens is de realisatie op het project «internet op de legering» en bij de inhuur bovenformatief achtergebleven bij de raming.

Beleidsartikel 25. Defensie Materieelorganisatie

Verplichtingen

De realisatie van de verplichtingen op dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 is per saldo € 534,6 miljoen lager. Dit is met name het gevolg van dat voor het ophogen van de voorraadniveaus van diverse uitrustingsstukken, kleding en laarzen en munitie (€ 180 miljoen) zijn de verwervingstrajecten in 2008 begonnen, maar hebben niet tot een verplichting geleid in 2008. De contractonderhandelingen en de productie van de NH-90 zijn vertraagd. Hierdoor is een bedrag van € 144 miljoen niet verplicht in 2008. Dit betreffen de verplichtingen voor de contractaanpassing, *aircraft ground equipment*, initiële voorraad reserve-delen, *repair and overhaul in house support* en *virtual maintenance trainer*. Voor het onderhoud van de (K)DC-10 is minder verplicht voor het *intermediate level maintenance* en voor het motorenonderhoud (€ 23 miljoen). Een aantal verplichtingen voor het jachtvliegtuig F-16 zijn in 2008 niet gerealiseerd. Dit betreffen de verplichtingen voor F-16 ASE en voor de verbetering van de lucht-grondbewapening (€ 150 miljoen).

Uitgaven

Investerings zee strijdkrachten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 67,7 miljoen. De minderuitgaven worden met name veroorzaakt doordat bij het afhandelen van een aantal restpunten bij de LCF'n vertraging is opgelopen. Dit heeft geleid tot een onderrealisatie van € 30 miljoen. Daarnaast is er een vertraging opgetreden bij het realiseren van mijlpalen bij het NH-90 project.

Investerings land strijdkrachten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt € 55,1 miljoen. De hogere realisatie op dit artikelonderdeel wordt met name veroorzaakt door een vervroegde realisatie van een betaling voor FGBADS (Geleide wapens) van € 17 miljoen, die gepland stond voor januari 2009, en een betaling van € 40 miljoen voor IGV: doordat de levering van deze voertuigen voorspoediger verliep dan verwacht. Daarnaast is een aantal projecten gewijzigd waardoor in totaal een bedrag van € 1,9 miljoen minder is gerealiseerd.

Investerings lucht strijdkrachten

De hogere realisatie op dit artikelonderdeel met € 7,9 miljoen is een gevolg van een hogere dollarkoers ten opzichte van de geplande koers zoals oorspronkelijk was voorzien in het contract voor de C-17.

Investerings Overig

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 11,4 miljoen. Deze meeruitgaven zijn een gevolg van de realisatie van diverse (defensiebrede) projecten, (zoals ontwikkeling NEC, strategische voorraden en ICMS), die nu op dit artikelonderdeel zijn verantwoord maar hier niet waren geraamd.

Logistieke ondersteuning zee strijdkrachten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 12,8 miljoen. Deze hogere realisatie is het gevolg van de € 4 miljoen hogere verantwoording van salarissen, waarvan de raming op het artikelonderdeel 25.30 Staf DMO had plaatsgevonden. Tevens zijn de uitgaven voor het onderhoud aan schepen hoger dan voorzien.

Logistieke ondersteuning land strijdkrachten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 30,4 miljoen. Deze minderuitgaven zijn een gevolg van de in 2008 in gang gezette inspanningen voor het herstel van de voorraden voor munitie en kleding en uitrusting, waarbij met betrekking tot munitie voor € 17 miljoen en de kleding en uitrusting voor € 12 miljoen nog niet in 2008 zijn gerealiseerd.

Logistieke ondersteuning lucht strijdkrachten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 35,2 miljoen. Deze meeruitgaven zijn voor € 15 miljoen een gevolg van hogere onderhoudsuitgaven voor de wapensystemen van het CLSK en voor € 12 miljoen meeruitgaven voor brandstof. Hiervan is een groot deel geleverd aan derden. Tevens is de verantwoording van de salarissen op dit artikelonderdeel € 6 miljoen hoger uitgevallen, doordat de raming op het artikelonderdeel 25.30 Staf DMO had plaatsgevonden.

Apparaatsuitgaven

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie is + € 12,4 miljoen. Deze hogere realisatie is enerzijds het gevolg van € 12 miljoen meeruitgaven dan geraamd voor energie (gas, licht, water en elektra). Daarnaast zijn de BTW-betalingen, behorend bij kleinere buitenlandse verwervingen, € 4 miljoen en de persoonsgebonden uitgaven € 6 miljoen hoger uitgekomen dan was geraamd. Salderend veroorzaakt de € 10 miljoen lagere verantwoording van salarissen, waarvan de realisatie op artikelonderdeel 25.07 en 25.09 hebben plaatsgevonden, de resterende verklaring op de mutatie bij dit artikelonderdeel.

Ontvangsten

Het verschil tussen de raming van ontvangsten ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 4,1 miljoen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door minder ontvangsten uit afgedane FMS-contracten en lagere BTW-ontvangsten.

Beleidsartikel 26. Commando Dienstencentra

Verplichtingen

De verhoging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt per saldo € 475,2 miljoen. Dit verschil is grotendeels het gevolg van het afsluiten van een MoU voor het gebruik van de C-17 voor een periode van 26 jaar (€ 450 miljoen) en de doorwerking van de bij de uitgaven genoemde mutaties.

Uitgaven

Bedrijfsgroep Gezondheidszorg

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 7,7 miljoen. Deze meeruitgaven worden met name veroorzaakt door de doorbelastingen vanuit de salarissystemen van leerlingen bij het IDGO (Instituut Defensie Geneeskundige Opleidingen). Daarnaast hebben voorraadaanvullingen voor het Warehouse Management Systeem van het MGLC (Militair Geneeskundig Logistiek Centrum) plaatsgevonden.

Ook zijn er extra uitgaven gedaan voor wetenschappelijk onderzoek bij de MGGZ (Militair Geestelijke Gezondheidszorg) en aan het UMCU (Universitair Medisch Centrum Utrecht).

Bedrijfsgroep Facility Services

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 18,0 miljoen. Deze meeruitgaven zijn met name een gevolg van doorbelastingen met betrekking tot koersverschillen en kosten betalingsverkeer. Daarnaast is met betrekking tot de dienstverleningsovereenkomst met de DVD betreffende de beveiliging van de gebouwen van de Bestuursstaf één maand meer doorbelast en heeft de verrekening van de ATP-vliegtickets, ten laste van andere artikelen, niet in 2008 kunnen plaatsvinden.

Attachés

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 4,0 miljoen. Deze minderuitgaven worden met name veroorzaakt door de onduidelijkheid rond de verschillen tussen attachés en internationale functies. Daardoor is een deel van de uiteindelijke realisatie elders in de defensiebegroting belast.

Investeringsinfrastructuur

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 7,5 miljoen en is met name het gevolg van het (te) late tijdstip waarop diverse rekeningen zijn ontvangen. Hierdoor konden op een aantal infrastructuurprojecten de voor 2008 voorzien betalingen niet meer plaatsvinden.

Staf Commando Dienstencentra

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt op dit artikelonderdeel + € 11,6 miljoen en is met name te verklaren door het (te) laat vastleggen van vier vorderingen, waarvan de daaraan gerelateerde ontvangsten in mindering op de uitgaven 2008 zouden worden gebracht. Het betreft de verrekening van salaris burgerpersoneel DTO, DVD en Paresto 2008 (totaal € 4,0 miljoen) en de verrekening gebruiksvergoeding DVD en DTO over 2008 van € 1,4 resp. € 3,3 miljoen. Daarnaast zijn defensiebrede uitgaven waaronder waterschapsbelasting en mobiele telefonie, gedaan en zijn de projectuitgaven DBBO (Defensie Bewakings- en Beveiligingsorganisatie) in 2008 hoger uitgevallen.

Ontvangsten

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 13,0 miljoen. De meerontvangsten zijn met name het gevolg van de afomingen van het eigen vermogen van de baten-lastendiensten DTO en Paresto en de eindafrekening van de leenfaciliteit vaste activa Gilze-Rijen.

Niet-beleidsartikel 80. Nominaal en onvoorzien

Verplichtingen en uitgaven

De verhoging op dit artikel met € 22,2 miljoen betreft de volgende mutaties:

Loonbijstelling

Het op dit artikelonderdeel gestalde bedrag van € 10,4 miljoen is niet tot realisatie gekomen. Dit bedrag blijft beschikbaar in 2009 ter invulling van de arbeidsvoorwaarden zoals is overeengekomen met het ministerie van Financiën.

Prijsbijstelling

Het op dit artikelonderdeel aanwezige, negatieve ramingsaldo van – € 42,6 miljoen, is een gevolg van het sluitend maken van de begrotingsrealisatie 2008. De saldi op de andere artikelen zijn geleid via dit begrotingsartikel.

Onvoorzien

Het op dit artikelonderdeel aanwezige ramingsaldo van + € 10,0 miljoen, is bij de realisatie van de overige artikelen verdeeld, om te komen tot een sluitende begrotingsrealisatie 2008. Hiervan wordt via de eindejaarsmarge voor € 1,8 miljoen meegenomen naar 2009 ter invulling van het restant ICMS-maatregelen.

Niet-beleidsartikel 90. Algemeen

Verplichtingen

De verlaging van de verplichtingen van dit artikel ten opzichte van de tweede suppletore begroting 2008 bedraagt € 84,5 miljoen. Dit verschil wordt met name veroorzaakt door de bij de uitgaven genoemde mutaties en vertraging van diverse projecten zoals het milieuproject windturbinepark, ondergrondse afvalcontainers en restwarmte legeringsgebouw Nieuwe Haventerrein.

Uitgaven

Bestuursstaf

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 12,3 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door de lagere uitgaven voor salarissen en persoonsgebonden uitgaven. Daarnaast zijn er lagere uitgaven ten aanzien van inhuur boven-formatief als gevolg van het (te) laat ontvangen van de betreffende facturen. Dit betreft voornamelijk uitbestedingen.

Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 5,1 miljoen. Dit wordt met name veroorzaakt door de hogere uitgaven voor salarissen.

Pensioenen en uitkeringen

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 12,3 miljoen. Deze lagere realisatie betreft met name de verwachte betalingen aan het ABP voor een bedrag van € 9,8 miljoen, die niet tijdig in 2008 gerealiseerd konden worden. Daarnaast is ten aanzien van de Veteranenzorg een onderrealisatie opgetreden door onder andere een achterblijvende realisatie van vervoersbewijzen NS, de ondersteuning en instandhouding van het Veteranen Registratiesysteem en de inhuur ten behoeve van de Veteranendag.

Wachtgelden, inactiviteitswedden en SBK-gelden

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 9,7 miljoen. De belangrijkste reden voor deze mindere uitgaven is dat er minder aanspraak is gemaakt op de wachtgeld- en SBK-regelingen. Ook is er sprake van vertragingen in de reductiemaatregelen waardoor SBK-lasten verschuiven naar latere jaren. Daarnaast is een aantal verwachte betalingen aan het ABP en Loyalis, niet in 2008 tot realisatie gekomen.

Milieu-uitgaven

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 3,8 miljoen. Deze mindere uitgaven worden met name veroorzaakt door vertraging bij het milieuproject windturbinepark en door andere projecten zoals ondergrondse afvalcontainers, restwarmte legeringsgebouw Nieuwe Haventerrein en een niet door de DVD doorbelaste uitgave van € 1,3 miljoen DVD-expertise.

Subsidies

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt + € 4,4 miljoen. Deze meeruitgaven worden met name veroorzaakt door de extra onvoorziene uitgaven van € 3,5 miljoen voor het Legermuseum. Het gaat hier om een gevraagd voorschot op de subsidie 2009 vanwege de krappe financiële situatie. Tevens is een aanvullende subsidie gerealiseerd voor de SVI van € 0,4 miljoen vanwege de toenemende kosten. Ook heeft er een nabetaaling plaatsgevonden voor STOAG 2007 van € 0,7 miljoen. Daarentegen was er € 0,1 miljoen minder nodig voor het Veteranenplatform.

Bijdragen aan de NAVO

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 14,1 miljoen. Deze mindere uitgaven zijn met name het gevolg van een aantal verwachte betalingen (€ 9,7 miljoen), die niet ten laste van 2008 zijn gerealiseerd. Deze betalingen hebben met name betrekking op AWACS-exploitatie en investeringen. Daarnaast zijn de gezamenlijke bijdragen in de NVIP-projecten lager dan verwacht en zijn diverse met de NAVO verrekenbare projecten vertraagd.

Overige uitgaven

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 7,0 miljoen en komt met name door de verandering in de regelgeving met betrekking tot Huisvesting en Voeding, waardoor de claim van de Belastingdienst € 6,8 miljoen lager uitvalt dan in voorgaande jaren.

Wetenschappelijk onderzoek

Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 4,8 miljoen. Deze onderrealisatie wordt in eerste instantie veroorzaakt doordat een aantal verwachte betaalingen, voor een bedrag van € 1,5 miljoen, niet in 2008 gerealiseerd konden worden. Het restant betreft vertraging in de uitvoering van vele projecten die onder Wetenschappelijk Onderzoek vallen.

Ontvangsten

Het verschil tussen de raming van de tweede suppletore begroting 2008 en de realisatie bedraagt – € 43,4 miljoen. Dit betreft met name (€ 45,0 miljoen) opbrengsten uit verkopen via de Dienst der Domeinen die niet gerealiseerd zijn in verband met de vertraging van de termijnbetaling inzake de verkoop van M-fregatten aan Portugal en verschuiving naar een later moment van de verkoop van onroerende goederen. Daar tegenover zijn de ontvangsten NAVO-infrastructuur hoger dan was voorzien vanwege meer dan geraamde verrekeningen met NAVO-partners.

Baten-lastendiensten

Defensie Telematica Organisatie, Dienst Vastgoed Defensie en Pareto

In de eerste en tweede suppletore begroting 2008 zijn bij de baten-lastendiensten geen mutaties opgenomen. Het verschil tussen de raming ten tijde van de tweede suppletore begroting en de uiteindelijke realisatie, zijnde de zogenoemde slotwetmutaties, is derhalve gelijk te stellen aan het verschil tussen het niveau van de begroting en de eindrealisatie. Een nadere verklaring van de slotwetmutaties zou derhalve leiden tot een weergave van het jaarverslag 2008. Om deze reden wordt voor een toelichting op het verschil tussen het beschikbare bedrag na de tweede suppletore begroting en de eindrealisatie verwezen naar eerder genoemd jaarverslag 2008.